

עובדיה יוסף
הראשון לציון
ונשיא מועצת חכמי התורה

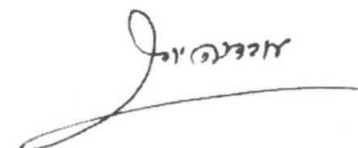
OVADIA YOSSEF
RISHON LEZION
AND PRESIDENT OF TORAH SAG E S COUNCIL

ירושלים _____ י"א מנחם סיון ה'תשס"ג
JERUSALEM

הסכמה

ראה ראיתי מעט מזער, דברי היקר והנעלה, המחנך הדגול, חכו ממתקים וכולו מחמדים, יראת ה' היא אוצרו ועליו יציץ נזרו, המדקדק היקר רבי חיים שרעבי שליט"א. אשר בטוב טעם ודעת מבאר את הפסוקים ע"פ נקודיהם וטעמיהם. והכל עשה יפה בעטו, כיד ה' הטובה עליו. חילך לאורייתא.

יהי רצון שחפץ ה' בידו יצלח, יפוצו מעיינותיו חוצה, בבריאיות איתנה ונהורא מעליא, אורך ימים ושנות חיים. "והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו ועלהו לא יבול, וכל אשר יעשה יצליח".

הוצאת ספרים תורה ודעת ורבי שמעון אגרי

ב"ד 02-4525666 פקד' 6513655

ישראל מאיר לאו הרב הראשי לישראל נשיא בית הדין הרבני הגדול

בס"ד, ד' תשרי תשס"ג
10 ספטמבר 2002

לכבוד
הרב חיים שרעבי הי"ד
הרצל 56
זכרון יעקב

השלום והברכה,

עלים מחיבורך העומד לצאת לאור עולם, היגיעוני. עברתי בין בתריו, וראיתי שעומד לצאת לאור עולם ספר ייחודי שיש בו בחינה נוספת להבנת דברי תורתנו הקדושה.

השכלת להציב בפני הלומד גם את עניין הניקוד והטעמים של פסוקי התורה, השופכים אור להבנת הכתוב. נסיונך במשך שנים רבות, בהן זכית לשמש כמורה ומחנך, כשמיזגת בין הוראת התנ"ך והוראת לשון הקודש, הן הן התשתית, עליה נוסדו הדברים.

יתן ה' ותמשיך בפועלך, ויתפוס ספר זה את מקומו הראוי בבית הספרים הלאומי שלנו, ויהא בכך משום הגדלת תורה והאדרתה.

מברכך בכל לב,

(-) ישראל מאיר לאו

הרב הראשי לישראל

מוסדות ישיבת "כסא רחמים" ספרדית

בס"ד, בני ברק יום כ"ו באלול התשס"ב

לכבוד הרב המדקדק היקר

דייק וגריס, מתון ומסיק, פינה וזוית לא שביק,

ר' חיים שרעבי שליט"א

רחוב הרצל 56 זכרון יעקב 30900

שלום וברכה !

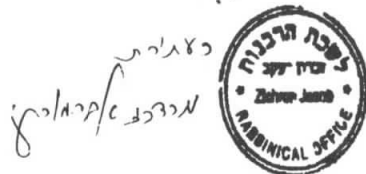
היום קיבלתי מכתבו (תאריך המכתב א' באדר !) עם כל החומר המצורף לו, מאשר כוננו ידיו להתפאר. עברתי על רוב הדברים ורשמתי קצת הערות. אמנם זה למעלה משלש שנים שאני נמנע מכתובת הסכמות והמלצות ומכתבי ברכה למיניהם. אולם הנני מאחל לו: יפוצו מעיינותיך חוצה, להראות העמים והשרים את יופי דקדוקה של תורה, כי טובת מראה היא. בהצלחה רבה ובברכת כוח"ט.

(-) מאיר מאזוז

ניד"ר יעקב מר"א

הכיתה

היה למאמר חזון חיובי הנכסא של המתן הדגול
הרב חיים שרעבי שליט"א, המוסק בפניו של נאג'ים מקלים
בג'רה, כאלה הנחה הש"ת לעשות.
האלון שבו מוצא המאמר להביא לפניו דוגמאות לז'קה שגין
ניקודיהם לבין טעמיהם של פסוקים בג'רה והסדר הייבוס
והפאג' מ'ודע, מוסף ל'פן ואף ז'מק אביהולים השונים, בהחיות
ל'כא מ'ודי דל'א ר'מ'י באלומ'א.
כל ז'אג' ע'שה המאמר כסא ט'ג' וד'ג', והעצ'ים
או י'ג'נ'ג' ג'ע'ג' י'מ'ג' ו'ג'ט' י'ד'ים ל'ס'ג'ם האל'ג'ה הפ'ג' ל'ג'ה
ש' מ'ג'ג'ג' היקד'ג'ה.
י'הי ר'ג'ון ש'ע'ג'הו הש"ת להוסף ולהע'ג' ח'י'ג'ים אלה
ל'ג'י'ג'ה של ג'רה, מ'ג'ק ב'י'ג'ג'ג' ג'ל'ג' ו'פ'י'ג' מ'ע'ג'ג' ו'מ'ג'ק
ג'ג' ו'ה'ג'ה ל'ג'ג'ג' ג'רה ו'ה'ג'ג'ג'.

הרב מרדכי אברמובסקי
זכרון - יעקב

בס"ד, אלול תשס"א

הסכמה

היה למראה עיני חיבורו הנפלא של המחנך הדגול הר"ר חיים שרעבי שיחי', העוסק בפענוח של כתובים מוקשים בתורה, כאשר הנחנו השי"ת לעשותם.

האופן שבו מוצא המחבר להביא לפנינו דוגמאות לזיקה שבין ניקודיהם לבין טעמיהם של פסוקים בתורה והסבר היידוע והבלתי מיודע, מוסיף נופך ואף עומק לפירושים השונים, בבחינת ליכא מידי דלא רמיזי באורייתא.

כל זאת עשה המחבר בטוב טעם ודעת, והמעיינים בו יתענגו תענוג רוחני ויגלו רבדים נוספים באוצר בלתי נדלה של תורתנו הקדושה.

ויהי רצון שיעזרהו השי"ת להוסיף ולהמשיך בחיבורים אלה לכבודה של תורה, מתוך בריאות גופא ונהורא מעליא ומתוך נחת והרחבה להגדיל תורה ולהאדירה.

כעתירת

(-) מרדכי אברמובסקי

הרב איסר פרנקל

חבר הרכבת הראשית לת"א - יפו
רב אזור בבלי, צפון ת"א
תל אביב, רח' בבלי 16
טל: 03-6421644

בס"ד, כ"א באלול תשס"א

לידידי הותיק

ר' חיים שרעבי

נועם ה' עליך ועל כל אשר לך

עלעלתי בדפים אשר שלחת לי ומצאתי בהם עניין לענות בו. חז"ל דרשו: "ויבינו במקרא אילו פסוקי הטעמים" ההטעמות על המלים ומיקומן, הן היסוד להבנת המקרא, כותב יעקב בן חיים בן יצחק בן אדוניו עמקן בחיבורו, דרכי הניקוד והנגינות, אמר המחבר, אמת הדבר כי הניקוד ניתן בסיני אך שכחוהו עד שבא עזרא וגילוהו, ככתוב ויקראו בספר תורת אלקים מפורש ושום שכל ויבנו במקרא זה פיסוק הטעמים, אך לא ניתן להיכתב, כי דינו כדין תורה שבע"פ והנה תועלת גדולה בדבר כאשר אבאר בעז"ה, כי ע"י הניקוד והנגינות נדע פיסוק הטעמים ופֶתֶר הפסוקים והמילות, ואבאר תחילה דיני הקמץ גדול והפתח, ואין צורך לדבר למה נקרא שמותם כן.

והנה נמצאה לך על רקע דברים אלו בקעה רחבה להתגדר בה ולהעלות פֶתֶר כלשונו של בעל הקונטרס לניקוד מוקשה החורג מן הכללים המקובלים, הפתרון שאתה מציע הוא מפתיע ומעניין ומתיישב על הלב. חילך לאורייתא

בברכת כתיבה וחתימה טובה

שלום על ישראל

וידידות נאמנה

חיי אסר פרנקל

הרב איסר פרנקל

יום שלישי בשבת, שמונה עשר ימים לחודש שבט התשס"ד

הרב רצון ערוסי
רבה של קרית אונו
וחבר מועצת הרבנות הראשית לישראל

דברי ברכה

הובאו לפניי גלויות פרי עמלו ויצירתו של האיש היקר השה"ט הר' חיים שרעבי הי"ו. ביצירתו זו, מדקדק המחבר בלשונות פסוקי המקרא ובטעמיהם, תוך שהוא נעזר בפירושיהם של חכמי ישראל ומנסה להתחקות אחרי הכללים ואחרי הפרטים הגלומים בדקדוק לשון המקרא ובטעמיו. והכל כדי לפענח תעלומות המקרא. וישר כוחו. וה' יזכה אותו להבין אל נכון כוונת המקראות, ושלא תצא תקלה מתחת ידו. ויזכה את הרבים בהגיגיו.

וכבר נאמר בספר נחמיה ח, ח: "ויקראו בתורת האלקים מפורש, ושום שכל. ויבינו במקרא". וכתב האב"ע, שם: "שמו שכלם להבין במקרא. זאת השומה בעיון הלב". ומצד"ד, שם: "נתנו להם להשכיל אמתת הענין וישיכילו להבין במקרא".

וחז"ל בגמרא מגילה, ג, א, דרשו: "מאי דכתיב: ויקראו בספר תורת האלקים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא. ויקראו בספר תורת האלקים - זה מקרא. מפורש - זה תרגום. ושום שכל - אלו הפסוקין. ויבינו במקרא - אלו פסקי טעמים. ואמרי לה אלו המסורת". ופירש"י שם: פסקי טעמים, הנגינות קרוין טעמים".

ועיון בדקדוק המקראות ובטעמים הוא מקצוע חשוב בתורה והוא חכמה קדושה. והזכרה להגיע לחקר האמת, הוא זוכה לכון לדברי ה' שניתנו בסיני. כפי שנאמר בתורה, דברים, ט, י: "ויתן ה' אלי את שני לוחות האבנים כתבים באצבע אלקים. ועליהם כלל הדברים אשר דבר ה' עמכם בהר מתוך האש ביום הקהל". ועל כך דרשו חז"ל, בגמרא, מגילה, יט, ב: "מלמד שהראבו הקב"ה למשה דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, ומה שסופרים עתידין לחדש".

וה' יזכנו לעסוק, תדיר בתורתנו הקדושה, הנגלה שבה והנסתרת שבה. ויאיר עינינו במאור תורתו. ויזכנו לילך בדרכי הישרה, ויהיה לנו ה' לאור עולם.

ואחתום בברכת התורה למדיה ומלמדיה
רצון ב"ר יוסף ערוסי הלוי

ר"ח יוניאל וז. קרית אנו וזשט, א.פ. 130, ט 534510, 534810, טקס 535122

פעולת צדיק

על שם כבודי צדיק (התעורר - התקדים)
עמותה ארצית להפצת יורה ודורשת אבותינו ק"ק חיים יע"א, בראשות הר"ר יצחק רצאבי שליט"א, בני ברק

לקיי צדק ואמת מצדו. אהבנו יאיר ז' ושלם ב'טו.

אברהם הר' חיים אברהם יצ'ו, זנוין צדק,
אלו יב, יאיר, יצ'ו.

למה אב ואב (כיון אהיה ס' קיון הלאים
אלה יצ'ו אברהם ס' יצ'ו אנו יצ'ו אנו
אלי אהבנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו
ואמרו יצ'ו אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו
אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו
אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו
אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו

אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו
אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו
אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו
אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו
אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו
אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו
אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו יצ'ו אנו

כית מדרש
כלל אברהם

מכון להוצאת
ספרים וכת"י

פסקי דינים
הלכה למעשה

ארטן בני הישיבה

שיעורי תורה
למבוגרים

מכון להכשרת
מלמדי תשכ"ד

"ברוך מבנים"
שיעורי מאיר
לילדים

כנסים וקצרות

יוסא דהיללא
כ"ח ניסן

עולנים תורניים

ארטן נשים
כ"ח מלך

קרן "סעודה נסים"

נכ"ח להתגייס
חיים וחסד

משרד ראשי: בני ברק, קושניר 5 מל: 03-6780070, פקס: 03-6780090
נתיבות: רחוב סביב 6 מלמס: 09-8658195, 09-8658196
לתיירות: בנק המזרחי רחוב סבילסקי 4 נתיבות: סניף 422 חשבון 187111
עמותה מלכ"ר מס' 58-013-854-58 מוסד ציבורי מס' 5501308549

הרב יצחק רצאבי, רחוב בתינו 13 בני ברק 51647
וכן קבלה קהל י"ר רב א' שאלה בלשון: 03-6741446
אך דק בין השנה 1.30 - 2.00 בצהריים (כלל יום שש)
10.00 - 9.30 בקרב (כלל מוצאי שבת) - כלל

ב"ה, כ"ד באדר תשס"א

לכבי
 מר חיים שרעבי
 רח' הרצל 56
 זכרון יעקב

לרבי חיים שרעבי שלום וברכה,

אני מודה לך מאוד על העלים לתרופה שמסרת לי מחיבורך שהוא עיונים בלשונות מוקשים בתורה.

בעיוני בהם מצאתי דברים משמחי לב המעידים על בקיאות מופלאה הן בדרכי הלשון והן בדברי המפרשים, חדשים גם ישנים, מזה ומזה הם כתובים בטוטה ובהרצאת דברים נאה ובהירה המושכת את הלב.

אני מאחל לך שתזכה להשלים את חיבורך ולהוציאו לאור בקנקן נאה להעמיד חכמה מפוארה בכלי מפואר להראות העמים והשרים את יפיה כי טובת מראה היא. יישר חילך לאורייתא.

בברכה משולשת וביקר,

חיים כהן

נ"ב: לחיבת הקודש רשמתי בגיליון הערות מועטות. ואתה שלום וגו'.

הני"ל

מוסדות פעולת צדיק ע"ש מהרי"ץ וצוקל

עמותה ארצית להפצת תורה ומורשת אבותינו תימן יע"א
בראשות הרה"ג יצחק רצאבי שליט"א, בני ברק

לק"י עש"ק ואתה תצוה את בני ישראל, ה'תשס"ד ב'שט"ו.

לכבי הר' חיים שרעבי יצ"ו זכרון יעקב,

שלוי רב יאתה ויערב.

שמח לבי ויגל כבודי לראות פרי קודש הילולים מעשה ידיך להתפאר ספר דיוקים ודקדוקים בתורה, אשר עמלת בו וגידלתו ביגיעה רבה בספרי רבותינו והמפרשים ראשונים ואחרונים, והוספת נופך וחידושים מדילך, תפוחי זהב במשכיות כסף, דבר דבור על אפניו, כל הרואה אומר ברקאי.

מתוך הדפים ששלחת לי בעבר ובהווה, ניכר כבר רוב ההיקף והעומק להשכיל על דבר אמת בתורתנו הקדושה, יפוצו מעיינותיך חוצה וגו', ויהי רצון שכל צאצאיך ותלמידך יהיו כמותך שוקדים על התורה ועל העבודה, כן ירבה וכן יפרוץ.

כעתירת

הצב"י יצחק בכמו"ר ניסים (נחום) רצאבי ס"ט.

אוניברסיטת תל אביב

הפקולטה למדעי הרוח ע"ש לסטר וסאלי אנטון

החוג ללשון העברית וללשונות השמיות

ד"ר חיים כהן

ב"ה, כ"ה באדר תשס"א

לכב' מר חיים שרעבי

רח' הרצל 56 זכרון יעקב

לרבי חיים שרעבי שלום וברכה,

אני מודה לך מאוד על העלים לתרופה שמסרת לי מחיבורך שהוא עיונים בלשונות מוקשים בתורה.

בעיוני בהם מצאתי דברים משמחי לב המעידים על בקיאות מופלאה הן בדרכי הלשון והן בדברי המפרשים, חדשים גם ישנים, מזה ומזה הם כתובים בטוטו"ד ובהרצאת דברים נאה ובהירה המושכת את הלב.

אני מאחל לך שתזכה להשלים את חיבורך ולהוציאו לאור בקנקן נאה להעמיד חכמה מפוארה בכלי מפואר להראות העמים והשרים את יפיה כי טובת מראה היא.

יישר חילך לאורייתא.

בברכה משולשת וביקר

חיים כהן

נ"ב: לחיבת הקודש רשמתי בגליון הערות מועטות. ואתה שלום וגו'.

הנ"ל.

שלמי תודה

מצד הכרת הטוב והמיטיב, הנני שמח להודות מקרב לב לכל מי שסייע בידי להביא את הספר לכלל השלמה:

רעייתי אסתר הי"ו סייעתני רבות למן הורתו של הספר ועד לידתו, קראה כל ענין וכל נושא שנשלמה כתיבתו, העירה הערות מחכימות, ועודדתי בקשיים מזדמנים ותהיות לאורך כל הדרך. יתברכו עמה בנינו, בנותינו, חתנינו, כלותינו, ונכדינו על העזרה והתמיכה שנתנו לי איש איש בדרכו.

תודתי נתונה לד"ר חיים כהן, ראש החוג ללשון עברית באוניברסיטת תל אביב, ולד"ר יוספה רחמן (מרצה במכללת לוינסקי ובסמינר הקיבוצים) שני יהודים יקרים אלה עודדנו בתחילת הדרך, לצאת למסע הארוך והקשה, של כתיבת ספר מעין זה, ד"ר כהן קרא פרקים רבים מפרקי הספר בתשומת לב רבה, העיר, כיוון, ואף זיכני בברכת כהן, יבורך ממקור הברכות.

ראוי לכל ברכה מחותני היקר מר יחיאל דר הי"ו מאוניברסיטת בר אילן, שהפגישני עם כמה ממורי האוניברסיטה. בולט מכולם הוא פרופ' יצחק גלוסקא נ"י, שסייעני בפענוח כמה מאמרים קשים, שנצרכו לי לעבודתי. אדם יקר זה הטא אזנו אלי בטלפון ובחליפת מכתבים בכל עת שנזקקתי. תהא משכורתו שלמה מאת ה'.

יבואו עוד על התודה והברכה מאורי דורנו, שהסכימו לקרא כמה פרקים מן הספר הנדון, וזיכוני במילות עידוד, ברכה

והסכמה. בין אישים חשובים אלה אזכיר: הרב עובדיה יוסף שליט"א, ראש מועצת חכמי התורה. הרב ישראל מאיר לאו שליט"א, הרב הראשי לישראל עד לא מכבר. הרב מאיר מאוזו שליט"א, ראש ישיבת "כסא רחמים" בבני ברק. הרב מרדכי אברמובסקי שליט"א, רבה של זכרון יעקב. הרב איסר פרנקל שליט"א, רב שיכון בבלי בתל אביב. הרב רצון ערוסי שליט"א, רבה של קרית אונו. והרב יצחק רצאבי שליט"א, יו"ר עמותת פעולת צדיק בב"ב [ר' הערה] ידיו רב לו בתורה ובהלכה. ואחרון חביב ד"ר חיים כהן, ראש החוג ללשון העברית באוניברסיטת ת"א.

עוד ברכה ותודה מיוחדת לידידי היקר מר יוסף פרץ מזכיר המועצה הדתית בזכרון יעקב ששמח מאד על כתיבת החיבור והשלמתו, עקב, יעץ עצות חשובות ונבונות, ותמך מוראלית במשך כל מהלך הכתיבה. יישר כוחו וישא ברכה מאת ה'.

אחרונים חביבים תודה לאחי מר ניסים שרעבי הי"ו, לחברי וידידי שעקבו לאורך כל הדרך, ציפו ועודדו לסיום כתיבת הספר, ועתה משנסתיים, כולם שמחים. חלקי - חלקם, וחלקם - חלקי.

אסיים בתפילה למי שהטעימני ממטעמי התורה וממפרשיה, שיוסיף להנחותני וללמדני בתוך לומדי תורתו - תורתנו, בטוב טעם ודעת, ולהעריב את כל דברי תורתו בפינו, ושנעשה רצונו כרצונו, אכי"ר.

הערה: זו עמותת ארצית להפצת תורה ומורשת אבות לק"ק תימן יע"א.

תוכן העניינים

הקדמה 26

פרק 1: חילופים בניקוד (תנועות ושואים)

1. חילופי סגול / שוא בכינוי קנין חבור, או בכינוי מושא חבור לנוכח 28
2. חילופי תנועות או שואים:
3. צירה במקום פתח, במקום שוא, או במקום חטף 33
3. חילופי תנועות: פתח במקום צירה או סגול
36. בצורות פעל בכינים שונים. (כמו: פֻּעַל במקום פִּעַל) 36
4. חילופי תנועות: קמץ במקום פתח, צירה או סגול ולהיפך 48
5. ךש - ךש 64
6. לך - לך, ההתניות לזו או לזו 66
7. נִיאָמַר - נִיאָמַר, ההתניות לזו או לזו 68
8. דוגמאות למילים סגוליות רבות, שאין הסגול משתנה בהן לקמץ, 70
- גם לא בטעמי קיסר 70

פרק 2: על אותיות השמוש

1. ה"א השאלה - הסברים לניקודיה המגוונים בתורה 73
2. אות אלף בשם "אדנות" ובשם "אלקים" הגויה או אלומה 78
3. וי"ו החיבור, שימושיה, משמעויותיה והוראותיה המיוחדות בתורה 79

9. ההתניות לניקודה ולהטעמתה של המלה: 'למה, למה, למ'ה 450
10. על הצורות משרש פ.ד.ה.: פדויי, פדויים, הפְּדִיּוֹם 453
11. משמעות הפעלים בפרשת המרגלים: ויחפרו, וירגלו, לתור 455
12. הסבר הצורות בכתוב: לחיתנו (במקום: להחיותנו) כהיום הזה (במקום: כיום הזה) 458
13. שמות פרטיים של אישים בכתיב מלא וי"ו: יעקוב, יהושוע 462
14. גזרונם ומשמעותם של הפעלים: "ויכום, ויכתום" 465
15. הסבר ומשמעות לצורה "ונִכְפָּר" 467
16. מה בין "שנים עדים" לבין "שני עדים" 468
17. פסקא באמצע פסוק 472
18. "הוא אהרן ומשה" מחד, "הוא משה ואהרן" מאידך 488
19. על סדר הפעלים בפסוק "ארדף אשיג אחלק שלל" וגו' (שמות טו, 9) 493
20. על הכתובים בענין המן: "וירם תולעים ויבאש", "ולא הבאיש ורמה לא היתה בו" 494
21. על אותיות נקודות בתורה ועל משמעות המושגים: "הנסתר' והנגל'ת" ... 497

הערה: סדר הנושאים בפרק זה הוא בדרך כלל לפי סדרם בתורה.

נספחים:

1. רשימת המקורות 502
2. מפתחות: א. מפתח הפסוקים בספר 506
ב. מפתח מלים ושמות נבחרים 510

דברי הקדמה

בחסדי ה' עלי, זוכה אני בזאת להוציא לאור כמה ממכמני התורה, מענייני לשונה הקדושה, מגודל דיוקיה ודקדוקיה, פרי עמל והנאה של שנים, ההנחייה האלקית ליהושע בן נון, "לא ימוש ספר התורה מפיו והגית בו יומם ולילה, כי אז תצליח את דרכיך ואז תשכיל" (יהושע א 8) מלוה את היהודי מאז ומעולם. שפר חלקי, תודה לקל, וגדלתי באוירה זו מילדות, בבית אבא ז"ל, בבתי אולפנא השונים ועד עצם היום הזה, כך גם ילדי ונכדי, סדר הלימוד בתורה לענפיה הוא סדר יום יומי, בין בימות החול, בין בשבת, בחג ובמועד, לאורך השנים עלו וצצו תוך כדי לימוד, תפילה וקריאה לשמה – שאלות ומחשבות מתוך הכתובים הנקראים והנהגים. אלה נתרבו ונצטברו עד שבזמן מן הזמנים, גמלה בלבי ההחלטה לפני כמה שנים, להקדיש תשומת לב מרוכזת ורציפה לאותן שאלות ותהיות מתוך מטרה ברורה לברר כל ענין לאשורו, עד כמה שהיד מגעת וזאת, כמובן, בעזרת הספרים, הפירושים והמדרשים הרבים שבאוצרנו היהודי, ולעתים – גם הכללי.

בעקבות הכוונה והתכנית הנזכרות, נשזר והיה, שבח לקל, החיבור אשר לפנינו, ואשר קראתיו "דיוקים ודקדוקים בתורה".

בחיבור זה נדונות תופעות לשוניות בהקשר לאותיות הגרוניות, לאותיות השימוש (הידועות בשם 'מש"ה וכל"ב') לניקוד, לטעמים, וכן בעניינן של צורות מיוחדות לשמות פרטיים, לשמות מקומות, לפעלים ולמילים (כולל מלות הרמז) ועוד כהנה וכהנה.

לא באתי להעמיד יצירה יש מאיין, אלא נסמכתי על הפירושים הקיימים לדורותיהם, על המדרשים ועל המקרים. ביררתי מתוכם כל הנחוץ וכל הנוגע ועונה על השאלות שהכתובים מוזמנים, ייחודו של חיבור זה הוא הריכוז וההתמקדות בתחום אחד, תחום "דיוקי לשון ודקדוקיהם" הובאו בכל עניין דעות וגישות אחדות, שמתוכן ובהשראתן סוכם העניין והוכרע עפ"י כללי הלשון, ההקשר וההגיון. מכל מקום, רואה אני את עצמי בחבור זה כמלקט אחר הקוצרים, לקוטי בתר לקוטי, כסבי דאולי אתיגרא (בבא מציעא כא:).

נושאי הספר והעניינים הרבים בו מיועדים למגוון רחב של קוראים, הוא מכון בראש וראשונה לכל לומד והוגה בתורה, המבקש להבין לשונה המיוחדת של התורה בכתיבה בניקודיה ובטעמיה, להתעורר לכל שינוי ולו הקל שבקלים בלשון הכתוב,

כדי להבין, שהכתוב מדויק ומדוד עד תום, ושאינן שינוי ללא כוונה, מסר והסבר. נראה לי, שהחומר הכלול בספר יכול לעניין ולסייע לכל לומד ובכל רמה, לתלמידים ולמוריהם בבתי הספר היסודיים והתיכוניים, בסמינרים, במכללות וגם באוניברסיטאות ובכוללים.

התופעות הלשוניות העולות מתוך הכתובים, ושעליהן סובב העיון והדיון בספר, מבוססות על הטקסט העברי של המקרא, לפי מהדורת התנ"ך של הרב מנחם ברויאר על פי הנוסח והמסורה של כתב ארם צובה וכתבי יד הקרובים לו בהוצאת מוסד הרב קוק.

בסוף דברי הקדמה אלה, מוצא אני לנכון להזכיר מקור נוסף וחשוב, הלא הם ספרי התיגא'ן, שבידי יהודי תימן. בספרים אלה מצויה מסורת ניקוד וטעמים עתיקת יומין של ניקוד וטעמים, וממילא של הגיה מדויקת ומוסכמת [הערה] אל מקור זה הפנה את תשומת לבי ברוב טובו הרב הגאון הרב יצחק רצאבי שליט"א. מקור זה אמור היה לשמש לי מקור בסיסי, ראש וראשון בעיון לצורך עבודת החיבור הנ"ל, אך משום מה, לא הקדשתי לו, לצערי, את תשומת הלב הראויה. להלן דוגמא אחת מתוך רבות, כיצד מקור זה יכול לסייע בשאלות לשוניות, כאלה שהעלו בחיבור.

בכתוב "...עשתה ביד יעקב בנה" (בראשית כז 17) – עולה השאלה, מדוע מנוקדת התיבה "ביד" בפתח, כאשר היא מוטעמת בטפחא, טפחא הוא טעם מפסיק (בדרגת מלך), ובכגון זה המלה "ביד" היא פרודה, וראויה להינקד בקמץ, ולמה נוקדה בפתח? בתא"ג העתיק והמקורי ראיתי כי המלה "ביד" הנ"ל מוטעמת בטעם מירכא (שהוא טעם מחבר), והטפחא מצויה במלה "יעקב". לפי מסורת זו שבתא"ג הוסר הקושי הנ"ל מכל וכל, המלה "ביד" מטעמת בטעם מחבר, ולפיכך נקודה היא בפתח כדין וכמצופה. מן הסתם אפשר לפי מקור זה לפתור שאלות נוספות רבות, על עניין פסוקינו הנזכר, ראה עוד בעמוד 156.

בהלכואע"י

זכרון יעקב

עש"ק סדר יתרו

חיים שרעבי

הערה: על ערכם המקורי, המדויק והמוסמך של ספרי התיגא'ן, ראה בספר השו"ת עולת יצחק, (חלק ב', סימנים קמ"ה קמ"ו) מאת הרה"ג יצחק רצאבי שליט"א.

פרק 1: חילופים בניקוד (תנועות ושוואים)

1. חילופי סגול / שוא בכינוי קניין חבור,

או בכינוי מושא ישיר חבור לגוף נוכח

בכשלושים וארבעה פסוקים בתורה, ישנן כשבעים מלים המסתיימות בכינוי קניין חבור לנוכח (בכששים וחמש מלים), או בכינוי מושא ישיר חבור (בכמש מלים).

האות שלפני אותם כינויים מנוקדת לעתים בשוא ולעתים בסגול (בשוא - שלושים ואחת פעמים, ובסגול - בארבעים וחמש פעמים) [הערה 1] בכמה מן הפסוקים מצויות מלים שחלק מהברת הכינוי מנוקדת בשוא, וחלק - בסגול, לדוגמא: "ולעבדך ולעמך". "להכרית הצפרדעים מקד ומקד" (שמות ח 5) "כי מצאתי חן בעיניך אני ועמך הלא בלכתך עמנו ונפלינו אני ועמך" (שמות לג 16), "וברך פרי בטןך ופרי אדמתך דגןך ותירשך ויצהרך" (דברים ז 13), "מעשר דגןך ותירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך" (דברים יב 17), וכן דברים יח 4, ו-כד 19 [הערה 2].

צריך אפוא לבחון ולהבין את ההתניות לניקודים השונים, שוא או סגול. מסקירה ראשונית של כל המלים הנ"ל נראה, כי הניקוד השונה מותנה בטעמים. נראה, שהשוא הוא ניקוד של טעמי הקשר (היינו טעמים מחברים), והסגול הוא ניקוד של טעמי הפסק.

1: הפסוקים הקשורים לענייננו הם: בראשית כז 19, שמות ח 15, יב 17, יג 8, כ 20, כט 12, לג 16, לד 24, ויקרא ט 7, יט 27, כג 22, כה 3, 14, במדבר יד 20, כא 22, כג 3, כד 21, דברים ה 13-14, ז 17, ח 7, ט 13, יב 14, יג 21, יד 19, טו 8, יז 1, יח 4, כד 19.

המלים המסתיימות בכינוי מושא חבור מצויות בפסוקים הבאים: במדבר כד 22, דברים ו 2, יב 14, ח 16, כד 19, את המלים המנוקדות בשוא לפני ההברה האחרונה לא ציינתי, הן נמצאות בפסוקים הנ"ל, וגם רבות אחרות בפסוקים אחרים.

2: מובן מאליו שלא נכללו ברשימה הנ"ל מלים כמו "שקטך" (דברים יח 5), או כמו "נעלך. נעלך" (שמות ג 5), כי מלים אלה צורתן צורת ריבוי או זוגי בהן הניקוד הסופי לכינוי הנוכח תמיד: סגול, קמץ.